

Svensk fåbodkultur och utmarksbruk

KULTURARV

MÅNGFALD

FRAMTID

- ❖ Vi är nominerade!
- ❖ Det händer i sommar, stort kalendarium
- ❖ Sök pengar från Skogsstyrelsen
- ❖ Prisregn över fåbodbrukare

Redaktör: Hällpetters Maria Bergström
redaktion@fabod.nu, 070 643 43 50

Layout & Tryck: Reklam AB, Edsbyn

Ansvarig utgivare: Olle Berglund

Redaktion: redaktion@fabod.nu

Tidskriften Svensk fäbodkultur och utmarksbruk är medlemstidning för FSF. ISSN 2003-2307

Om inte annat anges så är artiklarna författade av redaktionen.

Åsikter i artiklar som inte signerats av styrelsen är inte med automatik förbundets åsikter.

För medlemskap betala 300:- per person, organisation eller företag eller 500:- per familj utan begränsning av antal personer i hushållet. Varje sådant medlemskap ger en röst vid årsstämman. Övriga kan beställa tidskriften för 100:-/styck eller prenumerera via sin förening 200:-/per år
Sätt in aktuell avgift på bankgiro 5243-8538 eller swisha 123 109 20 22

Förbundet Svensk Fäbodkultur och utmarksbruk

(FSF) www.fabod.nu

Ordförande Peter Helander

073-072 86 27, peter.helander@fabod.nu

Ledamot Carin Gisslén-Schöning, sekreterare

070-398 37 83, carin.gisslen-schonning@fabod.nu

Ledamot Dennis Olsson

070-215 62 82, dennis.olsson@fabod.nu

Ledamot Ingela Käreskog

070-570 07 58, ingela.kareskog@fabod.nu

Ledamot Perjos Lars Halvarsson

073-028 00 01, lars.halvarsson@fabod.nu

Ledamot Åsa Regnander-Dahl

070-369 97 37, asa.regnander-dahl@fabod.nu

Ledamot Marika Kaspergård

073 808 60 66, marika.kaspergard@fabod.nu

Ledamot Erik Samuelsson

073-821 35 22, erik.samuelsson@fabod.nu

Ledamot Carin Walldin

070-573 43 55, carin.waldin@fabod.nu

Ekonomi Lena Åkerlind

070-350 80 66, ekonomi@fabod.nu

Revisorer Erik Sundin och Åke Eriksson

revisorer@fabod.nu

Valberedning består fem ledamöter samt en suppleant.

Sammanställande, Mats Käreskog

072-577 07 14

Grupppmail: valberedning@fabod.nu

De regionala fäbodföreningarna är medlemmar i förbundet och har en viktig roll för regional intressebevakning, aktiviteter och kontakter med fäbodbrukare, fäbodägare och fäbodlag och andra intresserade.

Dalarnas Fäbodbrukarförening, DFBF

dfbf@fabod.nu

Föreningen Värmlands Säterkultur, FVS

varmlandsaterkultur@fabod.nu

Värmlands Säterbrukarförening, VSBF

varmlandsbf@gmail.com

Gävleborgs Fäbodförening, GFF

gff@fabod.nu

Jämtland och Härjedalens Fäbodförening, JHFF

jhff@fabod.nu

Omslagsbild: Framsida, Åsens by, Småland. Foto Håkan Tunón.

Tidningen Svensk fäbodkultur och utmarksbruk ges ut med stöd av Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket

Vi är inte i mål men en delseger är vunnin

Jag tänker förstås på vår nominering till Unesco om att det svenska och norska fäbodbruket ska hamna på listan över mänsklighetens immateriella kulturarv. Syftet med Unescos representativa lista är att synliggöra mångfalden av immateriella kulturarv från världens alla delar, att öka medvetenheten om dess betydelse samt främja dialog mellan människor.

”Först och främst ska alla fäbodbrukare som kämpat i decennier för att bevara fäbodbruket känna en stolthet över vad de gjort”

Det är många som ska känna delaktighet i det arbete som gjorts. Först och främst ska alla fäbodbrukare som kämpat i decennier för att bevara fäbodbruket känna en stolthet över vad de gjort. Sen är det förstås en grupp av människor i vårt förbund som arbetat fram ansökan och där gjort ett jättejobb. Det finns flera som borde nämnas men jag vill särskilt framhålla Håkan Tunón som varit ovärderlig i arbetet med att ta fram ansökan.

Den svensk-norska nomineringen har utarbetats av en arbetsgrupp bestående av bland annat representanter från Förbundet svensk fäbodkultur och utmarksbruk samt Norsk Seterkultur i samverkan med Institutet för språk och folkminnen. Det finns en bred förankring och stöd för nomineringen av fäbodbruket.

Institutet för språk och folkminnen och dess expertkommitté framhåller att fäbodkulturen visar på en komplex och kreativ väv av kulturella och estetiska uttrycksformer,

från vallmusik och byggnadstraditioner till mathantverk och muntligt berättande. Kulturtryck som inte bara vuxit fram ur fäbodväsendet utan också fortsätter att utvecklas och spridas bland dess samtida utövare. Beslut om nomineringen väntas tas i samband med konventionens kommittémöte i december 2024.

I väntan på beslutet fortsätter vi i FSF att tillsammans med samarbetspartners sprida kunskap om fäbodbruket och vi arbetar för att få ett regelverk som stimulerar och underlättar småbruk. Det behövs lagstiftning som skiljer det småskaliga jordbruket från det storskaliga jordbruket för annars så har vi inga fäbodbrukare kvar i framtiden. Hamnar fäbodbruket på Unescos lista över immateriellt kulturarv så kommer detta arbeta att bli lättare.

*Trevlig sommar!
Gut Peter Helander
Ordförande FSF*

Gut Peter Helander.

Foto: Hällpetters Maria Bergström.

Några röster ur mängden

Under nomineringsprocessen har en mängd organisationer, företagare och privatpersoner, mer än hundra stycken, både från Norge och Sverige skrivit stöddebrev riktade Till Unescos utvärderingskommitté – brev där man påvisar vikten av att fäbodrörelsen upptas på Unesco:s lista över immateriella kulturarv. Så nu ställde vi ett par frågor till några av brevskrivarna...

1. Vad tror du att nomineringen kommer att betyda för svensk fäbodkultur?

2. Vad kan nomineringen komma att betyda för just din verksamhet?

Hjalmar Croneborg. Foto: privat

Hjalmar Croneborg, samordnare Nätverket Svenska kulturlandskap

Väldigt glädjande med nomineringen!

1. På kort sikt får den kanhända inga direkta följder för själva brukandet, utan fokus blir nog mer på kommunikation och så. Men på lite längre sikt öppnas nya möjligheter att söka medel och fortsätta driva olika frågor, tack vare det här. Och i förlängningen är ett viktigt mål att förbättra förutsättningarna för att bedriva fäbodbruk, inte minst ekonomiskt.
2. Nätverket Svenska kulturlandskaps mål är att fånga upp och sprida kunskap om traditionellt brukande, i hela landet. Många gånger är det en begränsning att det finns så få aktiva kunskapsbärare kvar. Fäbodbruket är en mycket viktig del i nätverket, inte minst tack vare alla aktiva brukare. Ju mer fäbodbruket stärks, desto bättre för nätverket och det samlade immateriella kulturarvet i Sverige.

Lena Willemark. Foto: Per Kristiansen

Lena Willemark, Folksångare och kompositör

Det här är så fantastiskt och viktigt. Ni är så många som dragit det här lasset i fäbodrörelsen. Självt har jag följt det på avstånd, både geografiskt och logistiskt men så nära i mitt hjärta. Fäboden är så värdefull både i historien, framtiden och i nuet.

1. Att fäbodrörelsen får en spotlight riktad mot sig och att många inser det värdefulla med fäbodkultur. Nomineringen betyder oerhört mycket.
2. Det är svårt att ha perspektiv på sin egen verksamhet men mitt förhållande till musik och fäbodor förändras inte. Jag har en jätterot ner till fäbodkulturen sedan unga år, ur den hämtar jag kraft. Nu får jag en extra puff att sprida det som händer nu, både när jag musicerar eller samtalar. Fäboden finns alltid med i mitt skapande.

Marita Ljung. Foto: Sandra Lee Pettersson

Marita Ljung, landshövding Jämtlands län

Fantastiskt spännande och klokt att regeringen valt att nominera svensk fäbodkultur. Nu hoppas jag på att Unesco är lika kloka.

1. Nomineringen höjer statusen på fäbodkulturen i Sverige och Norge, både lokalt, regionalt och nationellt vilket i sin tur påverkar möjligheten till satsningar på fäbodkulturen. Det är viktigt att bevara fäbodkulturen i områden där näringen riskerar att trängas undan. Förhoppningsvis ökar kännedomen om fäbodkulturen. I vissa delar av landet känner man inte till att det finns en levande fäbodkultur i Sverige och Norge.
2. Nomineringen bidrar till att Länsstyrelsen kan öka förståelsen varför myndigheten vill stödja fäbodkulturen i projekt och satsningar. Det belyser varför Länsstyrelsen värnar om natur- och kulturarv och biologiskt kulturarv i de få områden där fäbodlandskapet finns bevarat, t ex. genom att möjliggöra fortsatt fäboddrift i skyddade naturområden. Vi ser fäbodkulturen som en resurs in i framtiden. Nomineringen bidrar till att underlätta gränsöverskridande satsningar och utbyte mellan fäbodlänen i Sverige och med Norge.

Besökare på setern. Foto: Sherpa Film Norway

Unesco-processen och nomineringsblanketten

Att nominera till Unesco innebär att man måste förhålla sig till ett mycket strikt regelverk och ett fast format. Det är viktigt att vara både översiktlig och detaljerad i sina beskrivningar.

Själva nomineringen innebär att fylla i ett nomineringsformulär, en blankett, men också ett omfattande förankringsarbete. Blanketten är mycket hårt formaliserad och det finns bara utrymme för ett visst antal ord per ruta. Det är också viktigt att rätt saker står i rätt ruta. Det är detta som utgör en av utmaningarna i fylla i blanketten. Visserligen skulle man kunna fylla i blanketten på egen hand och få ett riktigt hyfsat resultat, men man skulle då sakna den bredare delaktigheten som behövs för arbetet framöver. Arbetet är nämligen inte slut bara för att nomineringen är inlämnad. Framöver behövs insatser för att skapa förutsättningar för framtida utövande av kulturarvet.

ARBETET MED NOMINERINGEN

Själva arbetet att diskutera, förhandla och skriva texterna skedde i en arbetsgrupp med svenska och norska representanter som i sin tur hade nationella arbets-/referensgrupper att förankra arbetet i. Dessutom konsulterades professionella Unesco-konsulter

för att få reflektioner på texten så att den passade Unescos kommitté som vad det lider ska granska ansökan. Synpunkter har också lämnats från Institutet för språk och folkminnen (Sverige) och Kulturdirektoratet (Norge) och deras respektive expertgrupper. I slutändan så samarbetade fäbodrörelsen nära med Institutet för språk och folkminnen för att färdigställa de slutgiltiga ansökningshandlingarna som lämnades in till Kulturdepartementet. Efter en initial granskning av dem så sambereddes ärendet av Regeringskansliet. I slutändan är det regeringen som lämnar in ansökan. Varje steg och varje instans leder till ändringar i olika skrivningar men i det stora hela så var det texten som förhandlades fram mellan FSF och Norsk Seterkultur.

NOMINERINGSBLANKETTEN

Att göra en ansökan av detta slag kräver att man har tungan rätt i mun. Blanketten innehåller drygt femton frågor som ska besvaras med mellan några enstaka ord och upp till trehundra beroende på vilken box

det handlar om. Den mest omfattande boxen handlar om insatser för att trygga kulturarvet och den får innehålla upp till femhundra ord. Det hela är mycket formellt och noggrant att rätt aspekter beskrivs i rätt box och ska skrivas både sakkunnigt och förstäligt för någon som saknar förkunskaper och som kanske kommer från en annan världsdel. Det är svårt att vara tillräckligt fördjupad, tillåta sig att beskriva variationer och samtidigt hålla det mycket kort. Det gör att texten ofta saknar de mellanord som skapar trevligare och bättre flytande meningar. Det gör att språket blir både korthugget och uppstyckat och därför blir texten sällan en njutning att läsa. Det kulturarv som man nominerar kallas i texten allmänt för elementet. Här följer en översättning av fem av boxarna.

*Håkan Tunón, forskningsledare,
SLU Centrum för biologisk mångfald*

Valda bitar av Unescoansökan på svenska

Fäbodbruk – kunskap, traditioner och sedvänjor relaterade till utmarksbete och hantverksmässig matproduktion

KULTURBÄRARNAS OMFATTAR:

Fäbodbrukare, ofta kallade fäbodkullor eller säterjäntor eller budeier på norska, som bedriver och förmedlar elementet vid fäbodarna eller setre, inte sällan med bistånd av anställda eller volontärer. Många fäbodbrukare är medlemmar i någon fäbod- eller annan intresseförening. De nationella föreningarna är Förbundet Svensk Fäbodkultur och utmarksbruk och Norsk Seterkultur, vilka grundades 2004 respektive 1999.

Utövarer (inklusive sådana som tidigare praktiserat), personer aktiva i hembygdsföreningar och intresseföreningar, kommuner, museer, skolor och inom forskarsamhället som bidrar till att säkerställa att kunskaperna och hantverket förs vidare, och som bidrar till informationsspridning som ökar medvetandet om elementet.

Men även de som är engagerade i olika sedvänjor kopplat till fäbodkulturen vilka utförs på andra platser än vid fäbodarna, t.ex. sådana som ägnar sig åt hantverksmässig oststillverkning eller vallmusik och lockrop som konstnärliga uttryck.

Därutöver omfattas de människor som värdesätter fäbodbruket och dess sedvänjor och uttryck och som anser att fäbodkulturen är en del av deras kulturarv.

ALLMÄN INFORMATION OM ELEMENTET

I Skandinavien fjäll-, skogs- och kustområdena för många lantbrukare sin boskap från hemgården på senvåren bort till mer avlägsna fäbodarna. Detta utgör ett lantbrukssystem som har givit upphov till en rik och varierad kultur.

Under århundraden har fäbodbruket (en form av säsongsbetesbruk med fasta bostäder) säkerställt rikligt bete och vinterfoder i utmarken. Kor och getter har kunnat beta på gräsmarker i skog och på fjäll, ofta mer än femton kilometer från fäboden. Fäbodbruket inbegriper kunskap om djurskötsel och betesbruk, mjölkhantering och -förädling, markskötsel och hantverk.

Det inbegriper också sång och vallmusik, inklusive hornblås i ko- och bockhorn och näverlur, berättande och sedvänjor. Fäbodbrukets sedvänjor och uttrycksätt har inspirerat litteratur och andra konstformer. Exempelvis framförs numera vallmusiken ofta på scener långt bortom fäbodarna. Vissa buför sina djur till fots till fäboden, när andra använder traktor och vagn, och för några är buföring förknippat med lokala festligheter. Fortfarande anmäler också en del fäbodbru-

kare ankomsten till fäboden till det mytiska småfolket, vitterfolket.

I början av 1900-talet var förmodligen över hundratusen fäbodarna i bruk. Idag finns ungefär niohundra aktiva setre i Norge och runt trehundra fäbodarna i Sverige. Fäbodställen består av boningshus för personalen, men det finns också kokhus, förråd, lador och fähus. Vid fäbodarna förädlas mjölk på traditionellt vis till smör, messmör, filmjölk och en mängd olika ostar. I Norge levereras dessutom mjölk till mejerierna. Vid slutet av betessäsongen återvänder människorna och djuren till hemgården.

Många fäbodarna är privata, medan andra är kollektivt drivna eller fungerar som museer. Många ägnar sig åt hållbar turism och några säljer egna mejeriprodukter. På olika sätt bidrar de nominerade länderna med stöd till denna småskaliga boskapskötsel och de relaterade kunskaperna.

VILKA ÄR UTÖVARNA AV ELEMENTET?

Historiskt sett var fäbodkullor/budeier de viktigaste utövarna av själva fäbodbruket och därför kan man framhäva fäbodkulturen som en viktig del i kvinnornas historia på landsbygden. Idag bor ofta hela familjen på fäboden och man hjälps åt. Vissa anlitar volontärer eller annan arbetskraft som bistår i skötseln av djuren, mjölkhantering, vård av byggnader och redskap, slätter av vinterfoder, transport av djur, mejeriprodukter och hö, och att ta hand om turister och andra gäster. Ingen av dessa uppgifter är bundna till någon specifik grupp.

Skolbarn lär sig mjölka. Foto: Sherpa Film Norway

Ostproduktion. Foto: Sherpa Film Norway

Stängsling. Foto: Håkan Tunön

Konsert med näverlur. Foto: Håkan Tunön

Fäbodbruk som sådant förmedlas främst genom praktik vid fäbodarna eller genom olika kurser. Vissa delar av elementet, såsom hantverksmässig matproduktion, vallmusik och hantverk, bedrivs och förmedlas även på andra platser.

I vissa av de bifogade stödbreven beskriver personer, grupper och organisationer sina specifika roller i arbetet att trygga kulturarvet.

HUR FÖRS KUNSKAPEN VIDARE IDAG?

Historiskt har kunskap och tekniker förmedlats inom familjerna, eller via erfarna fäbodbrukare till nybörjare. Numera tar vissa fäbodbrukare emot praktikanter och volontärer, medan andra arrangerar kurser för att lära ut handlaget. Fäbodbrukarnas organisationer skapar också arenor för erfarenhetsutbyten mellan brukare och det arrangeras kurser i exempelvis hantverksmässig matproduktion. Folkhögskolor och naturbruksgymnasier bidrar till formell utbildning i såväl hantverksmässiga som tekniska lösningar inom fäbodbruk och mejerinäring, men också i traditionellt sagoberättande. Vallmusik lärs ut både på fäbodarna och inom formaliserad utbildning. Forskningsresultat om exempelvis fäbodbrukets bidrag till biologisk mångfald och livsmedelskvalitet sprids till såväl fäbodbrukarna som till samhället i stort.

Kunskap om och uppskattning av fäbodkulturen sprids också genom utflykter och besök till fäbodarna, sommarläger, lägerskolor och genom att fäbodbrukarna tar emot skolklasser.

VILKEN SOCIAL FUNKTION OCH KULTURELL INNEBÖRD HAR FÄBODKULTUREN FÖR SAMHÄLLET?

Trots hårt arbete och brist på bekvämligheter är de flesta fäbodbrukarna glada för att kunna fortsätta driva fäbodbruk och att därmed bidra till att sprida kulturen. Fäbodbruk ger, vid sidan av modesta inkomster, välbefinnande till människor och djur, livsmedel av god kvalitet och landskap med biologisk mångfald där människor kan återknyta kontakten med naturen. Fäbodkulturen ger fäbodbrukarna och lokalsamhället ett sammanhang, en känsla av relevans och stolthet. En känsla av kontinuitet som skapar en identitet som delas av många lokalt.

Besökare med många olika bakgrunder och av olika åldrar möts på fäbodarna som är öppna för allmänheten.

Vallmusiken med rötter i fäbodbruket har sökt sig till nya arenor och på liknande sätt sprids även andra kulturuttryck från fäbodarna i nya sammanhang och till nya mottagare, exempelvis praktiserar traditionella hantverk idag bortom fäbodarna.

Gästfrihet. Foto: Sherpa Film Norway

Kunskapsöverföring. Foto: Sherpa Film Norway

Höskörd. Foto: Ingela Käreskog

Några röster ur mängden

1. Vad tror du att nomineringen kommer att betyda för svensk fäbodkultur? 2. Vad kan nomineringen komma att betyda för just din verksamhet?

Näs Olle Tranberg. Foto: Patrik Ulvdal

Näs Olle Tranberg, ordförande Dalarnas Fornminnes- och hembygdsförbund
Underbart! Så bra jobbat av alla som varit inblandade!

1. Det är en betydelsefull markering och ett internationellt erkännande av fäbodkulturens unika värde. Särskilt för oss i Dalarna där fäbodarna är en del av många människors identitet i form av kunskap, levande traditioner och ett rikt kulturlandskap. Det här kan hjälpa till att stärka och vårda fäbodkulturen genom att öka medvetenheten om dess betydelse för människor, miljö och samhälle. Dessutom kan det leda till ökat intresse från turister och besökare, vilket kan ge fäbodbrukare en tryggare ekonomi.
2. Hembygdsrörelsen har en viktig roll i arbetet med att förmedla kunskap om kulturarv och lokalhistoria, inte minst om fäbodkulturen och dess starka roll i Dalarnas historia. Det här kan bidra till att fler blir medvetna om fäbodkulturens unika värde, då som nu, och varför vårt jobb med att dokumentera och berätta om den här typen av kunskap är viktig. Ett ökat intresse från allmänheten och turister kan leda till att fler vill stödja vårt arbete, genom medlemskap, bidra med egen kunskap eller aktivt engagera sig i en hembygdsförening.

Paulina Rytkönen. Foto: Hällpetters Maria Bergström

Paulina Rytkönen, Docent, Associate Professor, Södertörns Högskola
Det är mycket glädjande!

1. Jag tror att nomineringen kan betyda att intresset för fäbodkultur och fäbodbruk ökar. Detta kan innebära att mer resurser allokeras för att främja bevarandet av fäbodbruket. Många som saknar insikt i vad fäbodbruk egentligen är tror att fäbodbruk i huvudsak är ett musealt fenomen. Men en större och djupare insikt kan visa på hur den traditionella kunskap och traditionella praktiker som används i fäbodbruk bidrar till mer miljövänlig livsmedelsproduktion. En kunskap som vi egentligen inte vet om den kan komma att bli avgörande för oss vid en tidpunkt i framtiden. Dessutom vet jag ur egen forskning att det finns stöd bland allmänheten som mer än gärna vill uppleva fäbodbruk. Att ta fasta på detta intresse kan bidra till att skapa arbetstillfällen genom ökad turisttillströmning.
2. Jag uppskattar den rika kultur som fäbodbruk bygger på. Sannolikt betyder inte detta något i min vardag som forskare, men jag kommer att kunna fortsätta att berikas av olika kulturuttryck, av fantastiska betade landskap, underbara människor, fina djur och av den rikedom av smaker och sensoriska upplevelser som fäbodkulturen ger upphov till i form av olika livsmedel.

Peter Egardt. Foto: Hällpetters Maria Bergström

Lars Egardt, Kommunstyrelsens ordförande Älvdalens kommun
Tjälteraerije Älvdalien tjälte

*Jätteroligt att regeringen har förstått det stora värdet i vårt kulturarv!
Fäbodkulturen är verkligen något vi ska vara glada och stolta över att vi fortfarande har och i vårt arbete med att dra vårt strå till stacken för att bevara fäbodkulturen är den här nomineringen mycket viktig.*

1. Nomineringen kommer att ytterligare sätta ljuset på en oerhört smart näring som på ett hållbart, ekologiskt och energieffektivt sätt skapar så många olika värden. Det gäller inte i första hand värdet av livsmedel utan fäbodkulturen bidrar också till biologisk mångfald genom att många fäbodar slås (slåttras) och därmed hålls öppna och de växter och djur som finns och har funnits har fortsatt ett livsutrymme där. Även andra värden som fäbodmusiken får ett högre värde p g a nomineringen och förstås alla byggnader i våra fäbodar som underhålls och får därmed vara kvar. Nomineringen visar också på en förståelse för den kvinnohistoria som fäbodbruket i mångt och mycket handlar om. Visst var männen där och fixade med husen, de slog och hämtade hem fäbodmaten men det var kvinnorna, ofta unga kvinnor, som genom sitt många gånger hårda arbete på fäbodarna skapade de värden som familjen så väl behövde.
2. I Älvdalens kommun är jag glad över att konstatera att här finns ett flertal levande fäbodar och nomineringen bidrar till att de som håller den här viktiga kulturen levande får en större uppmärksamhet och därmed fler besökare och det gynnar både vår kommun och fäbodbrukarna samtidigt som de själva får en större insikt om hur värdefullt deras arbete är idag i Sverige.

Tre män tvinnar metrev och flätar näverkorgar. Foto: Nils Keyland, Nordiska museet

Slöjdbod. Foto: Nils Keyland, Nordiska museet

Fokus på lokal och traditionell kunskap

Förbundet svensk fäbodkultur ingår i en grupp, programrådet, som av regeringen fått i uppdrag att verka för Sveriges genomförande av artiklarna 8j och 10c i konventionen om biologisk mångfald. Dessa två artiklar handlar om traditionell kunskap och hållbart sedvanebruk och hur det hänger ihop med biologisk mångfald.

Sverige undertecknade konventionen, CBD, redan 1992 och införlivade konventionens mål i sitt miljömålsarbete år 1997. Men arbetet har väl gått lite sisådär. Framför allt så har det gått sakta. Men år 2021 utsågs Sametinget som fokuspunkt med samordningsansvar i nära samarbete med CBM och arbetet tog fart. Den programrådsgrupp där FSF ingår bildades och består av representanter från en mängd olika organisationer. Gruppen har till dags dato träffats tre gånger.

Uppdraget för programrådet har av arbetsgruppen preciserats på följande sätt: Syftet är att fungera som rådgivande organ, ömsesidig informationskanal, forum för dialog mellan målgrupperna samt så långt möjligt agera med remissfunktion både nationellt och internationellt.

Målen är att:

- öka kunskaperna om Sveriges åtaganden enligt artiklarna 8(j) och 10(c) samt AICHI-mål 18. (Det senare handlar om efterföljande åtaganden efter diskussioner i FN-arbetet)
- förankra och utveckla långsiktigt införlivande av arbetet med traditionell kunskap och sedvanebruk i organisationerna.
- öka kunskapen och synliggöra vilken traditionell kunskap och vilket sedvanebruk som finns i Sverige idag, och vad som krävs för att upprätthålla det.

- utveckla verktyg och processer för att genomföra uppdraget.

För fäbodförbundets räkning deltar Ingela Käreskog med ordförande Peter Helander som ersättare. Ingela tycker att arbetet känns meningsfullt och viktigt:

– Programrådet innebär en möjlighet till ökade kontaktytor mellan myndigheter och oss traditionella kunskapsbärare. Genom dessa möten ökar vi förståelsen om att bevara traditionell kunskap och sedvanebruk, men också betydelsen av att utveckla och implementera dem i vårt samhälle och inte minst hos myndigheterna. Vi behöver även nå ut till politiker och i media. Den hotande klimatkrisen och krig i vår närhet påverkar våra liv, och då behöver vi än mer våra traditionella kunskaper. Elpriser, varor som inte kommer fram är några exempel som gör att vi behöver ta vara på våra traditionella kunskaper och stötta och sprida kunskaphöjande insatser. Förbundets ansökan till Unesco är ett led i detta arbete och som stärker oss i vårt fortsatta viktiga arbete.

TRADITIONELL KUNSKAP OCH URFOLKSKUNSKAP

Termerna beskriver folklig praktisk kunskap som förs vidare från generation till generation. Den är stadd i ständig förändring som en anpassning till den omgivande situationen. Man använder ofta termer som traditionell ekologisk kunskap, handlingsburen kunskap och erfarenhetsbaserad kunskap samt vad gäller urfolk även urfolk-kunskap. Den definition som har fått mest genomslag är formulerad av den kanadensiska professorn Fikret Berkes: *En sammanlagd mängd kunskaper, sedvänjor och föreställningar*

Tjärbränning. Foto: Nils Keyland, Nordiska Museet

Flickor dansar "skäggloppa". Foto: Nils Keyland, Nordiska museet

som uppkommer genom adaptiva processer och som förs vidare kulturellt mellan generationer, och som handlar om förhållandet mellan levande varelser (inklusive människor), mellan var och en och i relation till det levande landskapet.

CBD beskriver traditionell kunskap, innovationer och sedvänjor som: Traditionell kunskap handlar om kunskap, innovation och sedvänjor hos urfolk och lokala samhällen runt om i världen. Traditionell kunskap har utvecklats från erfarenheter som vunnits under sekler och anpassats till den lokala kulturen och miljön, och den förs vidare muntligt från generation till generation. Den brukar vara kollektivt ägd och ha formen av berättelser, sånger, folklöre, ordspråk, kulturell värdegrund, trosuppfattningar, ritualer, lokala regler, lokalt språk, och metoder för naturbruk, inklusive utvecklingen av lantsorter och lantraser. Ibland beskrivs den som en muntlig tradition eftersom den har förts vidare över millennier genom utövande, sånger, danser, målningar, hantverk, berättande och andra uttrycksätt. Traditionell kunskap är framförallt praktisk till sin natur, särskilt inom områden som jordbruk, fiske, hälsa, trädgårdsskötsel, skogsbruk och förvaltning av natur i allmänhet.

ARTIKEL 10C

Artikeln handlar om att möjliggöra traditionell mark- och resursanvändning för att dels säkerställa lokalsamhällets försörjning, dels att lokalt långsiktigt förvalta resurserna. Många traditionella markanvändningssystem bidrar till att bevara en viss biologisk mångfald, exempelvis traditionell ängsskötsel, hamling av träd, utmarksbete, renskötsel, fäbodbruk, skärgårdsjordbruk, jakt och småskaligt fiske där man utgår från traditionella

metoder. Alla dessa är exempel på sedvanligt nyttjande i enlighet med artikel 10c.

ARTIKEL 8J

Den övergripande rubriken för artikel 8 är in situ-bevarande av biologisk mångfald. "In situ" betyder i sin rätta miljö, alltså där den har uppkommit och utvecklats. Detta till skillnad från "ex situ" som inkluderar bevarande i djurparker och botaniska trädgårdar. Artikeln fokuserar mycket på delaktighetsprocesser och hur man på ett praktiskt sätt inkluderar lokalsamhället i bevarande och förvaltande av landskapet och biologiska resurser på ett etiskt, jämlikt och rättvist sätt. Inom konventionen har det utvecklats en mängd olika riktlinjer som ska hjälpa staterna att genomföra dessa intentioner på nationell nivå, men inga av dessa tillämpas i nuläget i Sverige. Utgår man från CBD:s arbetsprogram för nationellt genomförande av artikel 8j så bör detta tolkas som att småskaliga, icke-industriella, lokala naturresursanvändare ska involveras i planering och beslut som sannolikt kommer att påverka deras lokalmiljö och naturbruk.

WHAT'S IN IT FOR US?

Allt detta prat om artiklarna hit och dit kan naturligtvis kännas oerhört teoretiskt och långt borta från vår verklighet på fäbodvallen. Men intressant för oss är att CBD omfattar frågor som rör brukande, bevarande och utveckling av traditionella kunskaper som innehas av bland annat fäbodbrukare, samer och andra lokala grupper. Konventionen slår fast att de stater som undertecknat den skall respektera och bevara traditionell kunskap som gynnar den biologiska mångfalden. Hit räknas vår kunskap, fäbodbrukarnas traditionella sedvänjor. Den enskilde fäbodbrukaren

har därför en viktig roll i bevarandet och förvaltandet av biologisk mångfald. Vår delaktighet kommer också att få än mer tyngd i och med att den svenska regeringen nu nominerat oss till Unescos lista över immateriella kulturarv.

Hällpetters Maria Bergström

ALLA DESSA FÖRKORTNINGAR...

FSF - Förbundet Svensk fäbodkultur

CBD - Konventionen om biologisk mångfald, på engelska Convention on Biological Diversity

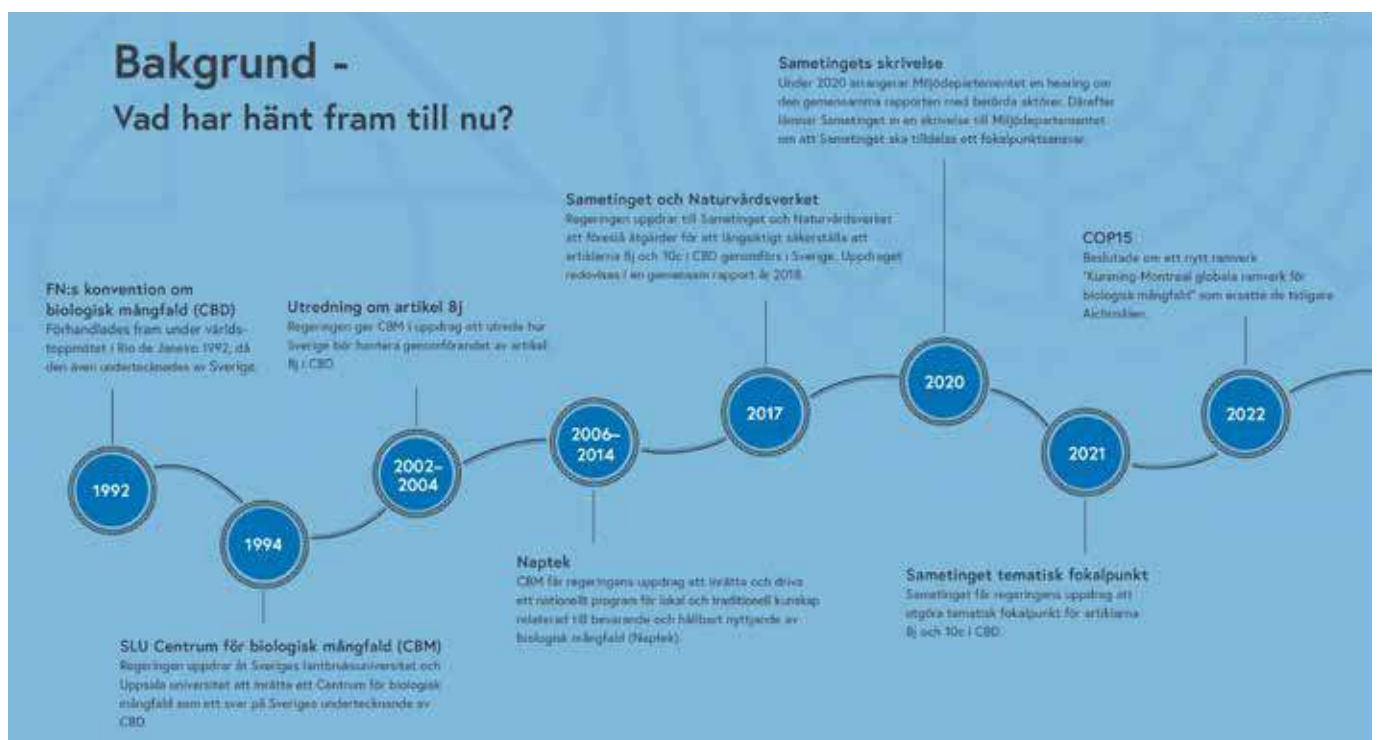
CBM - Centrum för biologisk mångfald, en del av SLU

SLU - Sveriges lantbruksuniversitet

COP - Conference of the Parties, benämning på beslutande möten för genomförande av konventionen
WG8j - Working Group on Article 8j and Related Provisions of the Convention on Biological Diversity; arbetsgrupp för frågor rörande traditionell kunskap och sedvanebruk; tar fram underlag inför COP:s beslut.

UNDRIP - UN Declaration on the rights of indigenous peoples; FN:s urfolksdeklaration.

UNDROP - UN Declaration on the rights of peasants and other people working in rural areas; FN:s småbrukardeklaration.

KALENDARIUM - *Det*

<i>Juni</i>	<i>Tid</i>	<i>Aktivitet</i>	<i>Plats</i>	<i>Ort/Kommun</i>
Dagligen		Fäbodstig i kulturresevatet, medtag eget fika	Våsbo	Edsbyn, Ovanåker
Dagligen		Öppen fäbod med kreatur och fäbodbutik	Prästbodarnas fäbod, Dådran	Enviken, Rättvik
Dagligen		Hyr fäbodstuga	Prästbodarnas fäbod, Dådran	Enviken, Rättvik
Dagligen		Hyr fäbodstuga	Okbodarna & Håltby, Älvdalen	Älvdalen
Dagligen		Hyr fäbodstuga	Matsäl, Lima	Malung-Sälen
Dagligen		Bo på fäbod övernattnig i ladan	Östnårbuan	Hackås, Bergs kommun, Jämtland
Dagligen fr 17	11-16	Öppen fäbod djur, fäbodfika och försäljning	Svedbovallen	Järvsö, Ljusdal
Dagligen fr 18	12:00-16:00	Fäbodkafé där kossor betar på vallen	Ärteråsens fäbod	Furudal, Rättvik
Dagligen fr 20	måndagar stängt	Traditionell öppen fäbod, djur produkter	Flögsjöbergets Fäbod	Vansbro
Dagligen fr 24		Hyr stuga på vallen - inkl fäbodfrukost	Skallskogs fäbod	Leksand
Dagligen fr 24	11:00-17:00	Öppen fäbod med utmarksmuseum café, djur mm	Ransbysättern	Sysslebäck/Torsby
Dagligen fr 27		Levande fäbod med många djur och enklare kafé	Valdalsbygget i Grövelsjön	Malung-Sälen, Älvdalens kommun
Dagligen fr 27		Övernattnig bokas på Länsstyrelsens hemsida	Valdalsbygget i Grövelsjön	Malung-Sälen, Älvdalens kommun
Dagl Må -Lö	11:00-16:00	Öppen fäbod, fika djur och upplevelse	Östnårbuan	Hackås, Bergs kommun, Jämtland
16-18	12:00-16:00	Öppen fäbod guidade visningar 12:30, 15:00	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik
16-18		Retreat i fäboden, Yinyoga, tystnad och skrivande se FB	Grejsans fäbod, Annas vall	Enviken, Falun
20-21		Kurs i fäbodprodukter OBS FULLTECKNAD	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik
21	19:00	Fäbodgudtjänst	Nybovallen, Alfta efter v 50	Alfta, Ovanåker
21		Naturmeditation i stillhet och rörelse	Svedbovallen	Harsa, Järvsö
24	11:00	Stor fäbodloppis	Krype fäbod	Skärså, Söderhamn
24	11:00-15:00	Midsommardagskafé Glödsteckt sill, smörgås och fika	Skallskogs fäbod	Leksand
25	15:30-18:00	Prova på kulning med Lovisa Liljeberg	Svedbovallen	Harsa, Järvsö
25	13:00	Kvinnornas rike - Bland fäbodguld och björnfrossa!	Svedbovallen	Harsa, Järvsö
27	19:00	Fäbodens musik	Svedbovallen	Harsa, Järvsö
27-28		Kurs i fäbodprodukter Se hemsida	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik
28	Ej fastställt	Skapande slöjd med Inger Markusson	Svedbovallen	Harsa, Järvsö
28	08:30-19:30	Fäboddagläger för barn årskurs 2 och 3, obs anmälan	Idfjärdens fäbodvall	Stålnäs Söderhamn
29	18:00-20:00	Kolbullekväll	Ransbysättern	Sysslebäck/Torsby
30	08:30-19:30	Fäboddagläger för barn årskurs 2 och 3, obs anmälan	Idfjärdens fäbodvall	Stålnäs Söderhamn
30	11:00-16:00	Fäbodkafé i Mats stuga	Krype fäbod	Skärså, Söderhamn
30	12:00-16:00	Öppen fäbod guidade visningar, försäljn och "gofika"	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik

<i>Juli</i>	<i>Tid</i>	<i>Aktivitet</i>	<i>Plats</i>	<i>Ort/Kommun</i>
Dagligen		Fäbodstig i kulturresevatet, medtag eget fika	Våsbo	Edsbyn, Ovanåker
Dagligen		Levande fäbod med många djur och enklare kafé	Valdalsbygget i Grövelsjön	Särna-Idre
Dagligen		Övernattnig bokas på Länsstyrelsens hemsida	Valdalsbygget i Grövelsjön	Särna-Idre
Dagligen	12:00-16:00	Fäbodkafé där kossor betar på vallen	Ärteråsens fäbod	Furudal, Rättvik
Dagligen		Öppen fäbod med kreatur och fäbodbutik	Prästbodarnas fäbod, Dådran	Enviken, Rättvik
Dagligen	11:00-16:00	Öppen fäbod, djur, fäbodfika och försäljning	Svedbovallen, Harsa	Järvsö, Ljusdal
Dagligen	11:00-17:00	Öppen fäbod, djur, fäbodfika och försäljning	Mittjasvallen, Norsbo	Edsbyn, Ovanåker
Dagligen		Bo på fäbod övernattnig i ladan	Östnårbuan	Hackås, Bergs kommun, Jämtland
Dagligen		Hyr fäbodstuga	Prästbodarnas fäbod, Dådran	Enviken, Rättvik
Dagligen		Hyr fäbodstuga	Okbodarna & Håltby, Älvdalen	Älvdalen
Dagligen		Hyr fäbodstuga	Matsäl, Lima	Malung-Sälen
Dagligen		Beställ visning av vallen 070-665 13 85, 070-245 53 75	Hällbergs fäbod	Orsa
Dagligen		Hyr stuga på vallen - inkl fäbodfrukost	Skallskogs fäbod	Leksand
Dagligen	12:00-17:00	Öppen fäbod med fäbodkafé	Brudskogens fäbod, Äppelbo	Vansbro
Dagligen	(måndagar stängt)	Traditionell öppen fäbod, djur produkter	Flögsjöbergets Fäbod	Vansbro
Dagligen	från 10:00	Öppen fäbod, getter hästar servering mat och fika	Nysätterns fäbod - porten till Sonfjället	Hede, Härjedalen
Dagl Må -Lö	11:00-16:00	Öppen fäbod, fika djur och upplevelse	Östnårbuan	Hackås, Bergs kommun, Jämtland
1-2	12:00-16:00	Öppen fäbod guidade visningar, försäljn och "gofika"	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik
1	11:00-16:00	Ostkurs OBS anmälan till länsstyrelsen	Krype fäbod	Skärså, Söderhamn

här händer i fäbodlandet

<i>Pris</i>	<i>Kontakt</i>	<i>Telefon/mail</i>	<i>Sociala medier/internet</i>
Fri entré			
Fri entré	Bertil Johansson	073-5886174	FB: Prästbodarnas fäbod
	Bertil Johansson	073-5886174	FB: Prästbodarnas fäbod
	Bertil Johansson	073-5886174	FB: Prästbodarnas fäbod
	Bertil Johansson	073-5886174	FB: Prästbodarnas fäbod
	Ann Eriksson	070 239 58 80 anneriksson64@hotmail.com	
Fri entré	Birgitta Sjölin	0651-34 00 21	www.svedbovallen.se www.arterasen.se
	Anders/Åke	070-6532579/5626175	
	Land Örjan Gustafsson	070-5667759	www.landgardens.se
Fri entré	Utmarksmuseet	0564-45105	FB: Ransbysatern
Fri entré	Florin Mihaleica, Camilla Hanning	073-0869793, 070-8400425	FB: Valdalsbygget levande fäbod & kafé
	Florin Mihaleica, Camilla Hanning	073-0869793, 070-8400425	FB: Valdalsbygget levande fäbod & kafé
	Ann Eriksson	070 239 58 80 anneriksson64@hotmail.com	
	Tin Gumuns	070-232 65 25	www.karltovasensfabod.se
Ej fastställt	Inger Wiklund	sms 070-6555978	FB: Grejsans fäbod, Annas vall
	Tin Gumuns	070-232 65 25	www.karltovasensfabod.se
	Alfta Ovanåkers församling		www.svenskakyrkan.se/alfta-ovanaker
Se hemsida	Birgitta Sjölin	birgitta.sjolinlin@gmail.com	www.svedbovallen.se
	Annika Rudolfsson	076-1851191 annikarudolfsson@yahoo.se	
Fri entré	Land Örjan Gustafsson	070-5667759	www.landgardens.se
550 kr	Birgitta Sjölin	birgitta.sjolinlin@gmail.com	www.svedbovallen.se
150 kr	Birgitta Sjölin	birgitta.sjolinlin@gmail.com	www.svedbovallen.se
150 kr	Birgitta Sjölin	birgitta.sjolinlin@gmail.com	www.svedbovallen.se
	Tin Gumuns	070-232 65 25	www.karltovasensfabod.se
150 kr	Birgitta Sjölin	birgitta.sjolinlin@gmail.com	www.svedbovallen.se
	Sofie och Julian	070-23 363 432 lugnaretempo@gmail.com	
Fri entré	Utmarksmuseet	0564-45105	FB: Ransbysatern
	Sofie och Julian	070-23 363 432 lugnaretempo@gmail.com	
	Annika Rudolfsson	076-1851191 annikarudolfsson@yahoo.se	
	Tin Gumuns	070-232 65 25	www.karltovasensfabod.se

<i>Pris</i>	<i>Kontakt</i>	<i>Telefon/mail</i>	<i>Sociala medier/internet</i>
Fri entré			
Fri entré	Florin Mihaleica, Camilla Hanning	073-0869793,070-8400425	FB: Valdalsbygget levande fäbod & kafé
	Florin Mihaleica, Camilla Hanning	073-0869793,070-8400425	FB: Valdalsbygget levande fäbod & kafé
Fri entré	Anna Kjellin	0703-724 443	www.arterasen.se
Fri entré	Bertil Johansson	073-588617	FB: Prästbodarnas fäbod
Fri entré	Birgitta Sjölin	0651-34 00 21	www.svedbovallen.se
Frivillig entré	Lars Mittjas	070-57152072 lars.mittjas@telia.com	
	Ann Eriksson	070 239 58 80 anneriksson64@hotmail.com	
Ej fastställt	Bertil Johansson	073-5886174	FB: Prästbodarnas fäbod
Ej fastställt	Bertil Johansson	073-5886174	
Ej fastställt	Bertil Johansson	073-5886174	FB: Prästbodarnas fäbod
	Håkan Rundström Roland Öjeskog	070-2936893	www.loftsvalenhome.se
	Land Örjan Gustafsson	070-5667759	www.landgardens.se
	Anders/Åke	070-6532579/5626175	
	Marika Kaspergård	073-808 60 66	
	Ann Eriksson	070 239 58 80 anneriksson64@hotmail.com	
	Tin Gumuns	070-232 65 25	www.karltovasensfabod.se
	Annika Rudolfsson	076-1851191	FB: Fäbodresan

Juli	Tid	Aktivitet	Plats	Ort/Kommun
2-9		Hyr ett härbre - två bäddar, städning ingår	Bojäsentans i Rengsjö	Rengsjö, Bollnäs
2-9		Fäbodvecka Dalarnas program se Länsstyrelsens hemsida	www.lansstyrelsen.se/dalarna	Hela Dalarna
2-9		Fäbodvecka Gävleborg program Länsstyrelsens hemsida	www.lansstyrelsen.se/gavleborg	Hela Gävleborg
2-9	09:00-11:00	Fäbodfrukost obs anmälan!	Bojäsentans i Rengsjö	
2-9	11:00-16:00	Fäbodtallrik, Lokalt producerad mat	Stenegård, Järvsö	Järvsö, Ljusdal
2	13:00	Fäbodgudstjänst ta med kaffekort	Vallenbodarna	Nordanstig
2	11:00-16:00	Ostkurs OBS anmälan till länsstyrelsen	Krype fäbod	Skärså, Söderhamn
2	15:00	Fäbodgudstjänst, fäbodfika kan bokas	Prästbodarnas fäbod, Dådran	Enviken, Rättvik
3	18:00-21:00	Kolbullekväll med underhållning	Mittjasvallen, Norsbo	Edsbyn, Ovanåker
3	13:00	Smaka på fäbodmat	Stenegård, Järvsö	Järvsö, Ljusdal
3	12:00-14:00	Slåtter med lie, info om ungdomsfond försälj kålsoppa	Frästavallen	Nordanstig
4	11:00	Hornblåsarstämma, horn, näverlur, kulning, se hemsida	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik
4	13:00	Guidad tur på fäboden, arr Rättviks hembygdsförening	Prästbodarnas fäbod, Dådran	Enviken, Rättvik
4		Lev fäbodliv för en dag, Annika berättar och visar	Krype fäbod	Skärså, Söderhamn
4	14.00	Sagostund om den busiga fjällkon Tjärna	Ockelbo bibliotek	Ockelbo
4	19:00-20:30	Vallmusikonsert m poesiinslag Bernt Lindström m fl	Gåsbäckens fäbod	Ockelbo
4	18:00	Berättarkväll med Anders Thyr	Svedjebovallen i Hassela	Nordanstig
5	09:45-16:30	Diversifiering i fäbodbruket	Oppinils och Nilsvallen	Långå, Härjedalen
5	11:00-16:00	Naturvandring Alf Pallin och Per Hedvall guidar	Krype fäbod	Skärså, Söderhamn
5	11:00-15:00	Berättelse om Bogåspe, slagruta, våfflor och kaffe	Gällstavallen	Nordanstig
5		Visor på vallen	Brindbergs fäbod	Älvdalen
5	19:00	Fäbodgudstjänst	Skalen, Söderomsjön,	Alfta, Ovanåker
6	11:00	Vallstogens historia och vandring till Åsvallen	Nybovallen	Nordanstig
6	13:00-17:00	Prova på kulning	Svedjebovallen i Hassela	Nordanstig
6	18:00-20:00	Kolbullekväll	Ransbysätern	Syslebäck/Torsby
6		Kulningskurs för nybörjare	Brindbergs fäbod	Älvdalen
6	19:30	Yinyogakväll platsbokning	Grejsans fäbod, Annas vall	Enviken, Falun
6		Ystningskurs Lär dig göra fäbodost. Se hemsida	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik
6	11:00-16:00	Fäbodvisning, fältvandring och föredrag, Servering	Häckelsängs fäbod	Bergby, Gävle
6	Ej fastställt	Visning av Väsbo fäbodar	Väsbo fäbodar	Väsbo, Edsbyn
7	10:00-14:00	Skogsvård i fäbodmiljö, medtag kaffekorg	Nedervallens fäbod	Holmsveden
7	10:00-17:00	Visning av tjärbränning, smide, musik, kolbullar	Vallenbodarna	Nordanstig
7	Ej fastställt	Föreläsning om mjölkförädling, Isabell Fredborg	Svedbovallen	Järvsö, Ljusdal
7-9	12:00-16:00	Öppen fäbod guidade visningar, försälj och "gofika"	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik
7	11:00-16:00	Fäbodkafé i Mats stuga	Krype fäbod	Skärså, Söderhamn
8	Ej fastställt	Gärdsgårdsbinding, Visning av vallen, mat och fika	Byka vallen	Vinnersjö, Gävle
8	10:00-16:00	Aktiviteter, program och förtäring för hela familjen	Västansjövallen	Nordanstig
8	11:00-16:00	Fäbodkafé	Krype fäbod	Skärså, Söderhamn
8	13:00-17:00	Prova på kulning	Svedjebovallen i Hassela	Nordanstig
9	11:00-16:00	Författare berättar, kulning, visor och fäbodfika	Krype fäbod	Skärså, Söderhamn
9	13:00-15:00	Qvinnoväsen sjunger visor i folkton. Fika	Skallskogs fäbod	Leksand
9	13:00	Vallgudstjänst, ta med kaffekorg	Västansjövallen	Nordanstig
9	15:00	Fäbodkonsert med Kulerskorna i Orsa, fika försälj	Östra Grunoberg	Orsa

Myhrbodarna, Jämtland. Foto: Håkan Tunön

Klövsvjö, Jämtland. Foto: Christer Morlind

Pris	Kontakt	Telefon/mail	Sociala medier/internet
2 500 kr	Eva Bernstål Sarah Lagerberg Carin Gisslén Schönning	070-356 40 32 073-083 93 89 070-398 37 83	eva.bernstal@gmail.com lanstyrelsen.se/dalarna lanstyrelsen.se/gavleborg eva.bernstal@gmail.com
175 kr	Eva Bernstål	070-356 40 32	eva.bernstal@gmail.com
Fri entré	Annika Rudolfsson	076-1851191	lanstyrelsen.se/gavleborg
Fri entré	Bertil Johansson	073-5886174	FB: Prästbodarnas fäbod
Frivillig entré	Lars Mittjas	070-57152072	lars.mittjas@telia.com
Entré	Länsstyrelsen, Gävleborg		
Fri entré	Tin Gumuns	070-232 65 25	www.karltovasensfabod.se
Ej fastställt	Bertil Johansson	073-5886174	FB: Prästbodarnas fäbod
100 kr	Annika Rudolfsson	076-1851191	
Ej fastställt	Victoria J Törnqvist	0733-688 988	www.victoriasinspiration.com
	Victoria J Törnqvist	0733-688 988	www.victoriasinspiration.com - OBS ANMÄLAN
150 kr inkl fika	Maria Östlund	070-222 64 19	www.hammarn.info
150 kr inkl lunch	Eva Jonsson, Länsstyrelsen	010-225 33 55	Eva.b.jonsson@lanstyrelsen.se - OBS ANMÄLAN
	Annika Rudolfsson	076-1851191	FB: Fäbodresan
Fri entré	Kularkraft		www.kularkraft.se
	Alfta Ovanåkers församling		www.svenskakyrkan.se/alfta-ovanaker
800 kr	Maria Östlund	070-222 64 19	www.hammarn.info
Fri entré	Utmarksmuseet	0564-45105	FB: Ransbysatern
	Kularkraft		www.kularkraft.se
Ej fastställt	Inger Wiklund	sms 070-6555978	FB: Grejsans fäbod, Annas vall
	Tin Gumuns	070-232 65 25	www.karltovasensfabod.se
Fri entré	Länsstyrelsen Gävleborg		www.livsmedelsstrategigavleborg.se/utvecklingsarbete/fabodveckan/
Fri entré	Länsstyrelsen Gävleborg		www.livsmedelsstrategigavleborg.se/utvecklingsarbete/fabodveckan/
Fri entré	Länsstyrelsen Gävleborg		www.livsmedelsstrategigavleborg.se/utvecklingsarbete/fabodveckan/
Fri entré	Länsstyrelsen Gävleborg		www.livsmedelsstrategigavleborg.se/utvecklingsarbete/fabodveckan/
Ej fastställt	Birgitta Sjölin	birgitta.sjolinlin@gmail.com	www.svedbovallen.se
	Tin Gumuns	070-232 65 25	www.karltovasensfabod.se
	Annika Rudolfsson	076-1851191	FB: Fäbodresan
	Tomas Jönsson		
	Annika Rudolfsson	076-1851191	FB: Fäbodresan
800 kr	Maria Östlund	070-222 64 19	www.hammarn.info
	Annika Rudolfsson	076-1851191	FB: Fäbodresan
Fri entré	Land Örjan Gustafsson	070-5667759	www.landgardens.se
Fri entré	Karl-Gustaf Hedling	076-8416121	

FÄBOD-
VECKAN
2-9 JULI

SCANNA QR-KODEN SÅ SER DU HELA PROGRAMMET!

www.livsmedelsstrategigavleborg.se/utvecklingsarbete/fabodveckan/

2-9
JULI

Gävleborg och
Dalarna

Exempel på aktiviteter du kan ta del av: mjölkförädling, gårdsgårdsbygge, lieslåtter, barnaktiviteter och kurser. På vissa ställen har du även möjlighet att äta äkta fäbodmat.

<i>Juli</i>	<i>Tid</i>	<i>Aktivitet</i>	<i>Plats</i>	<i>Ort/Kommun</i>
10	18:00-21:00	Kolbullekväll med underhållning	Mittjasvallen, Norsbo	Edsbyn, Ovanåker
11	19:00	Musik på Svedbovallen Brita och Max family band	Svedbovallen	Harsa, Järvsö
11		Middag med Nobelkocken Fredrik Björlin, Se hemsida	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik
12		Middag med Nobelkocken Fredrik Björlin, Se hemsida	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik
12	Ej fastställt	Skapande slöjd med Inger Markusson	Svedbovallen	Järvsö, Ljusdal
14-16	12:00-16:00	Öppen fäbod guidade visningar, försäljning och "gofika"	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik
13	19:00	Sillkväll Glödsteckt sill m tillbehör, kaffe och kaka	Skallskogs fäbod	Leksand
13	19:30	Yinyogakväll platsbokning	Grejsans fäbod, Annas vall	Enviken, Falun
13	18:00-20:00	Kolbullekväll	Ransbysäterna	Sysslebäck/Torsby
14	11:00-16:00	Fäbodkafé i Mats stuga	Krype fäbod	Skärsås, Söderhamn
16	14:00	Fäbodgudtjänst	Mittjasvallen, Norsbo	Edsbyn, Ovanåker
16	13:00	Kvinnornas rike - Bland fäbodguld och björnfrossa!	Svedbovallen	Harsa, Järvsö
17	18:00-21:00	Kolbullekväll med underhållning	Mittjasvallen, Norsbo	Edsbyn, Ovanåker
17-23		Kulturvecka se vidare i annons	Ärteråsens fäbod	Furudal, Rättvik
19-23	11:00-16:00	Öppet fäbodmuseum, med guidning	Bergmans, Harsens fäbod	Harsa, Järvsö
19	13:00-15:00	Växtkurs med Jens Hansen. Vad växer på vallen?	Bergmans, Harsens fäbod	Harsa, Järvsö
20	12:00-15:30	Fäbodslöjd vidjebindning med Bosse Persson	Bergmans, Harsens fäbod	Harsa, Järvsö
20	19:30	Yinyogakväll platsbokning	Grejsans fäbod, Annas vall	Enviken, Falun
20	19:00	Sillkväll Glödsteckt sill m tillbehör, kaffe och kaka	Skallskogs fäbod	Leksand
20	18:00-20:00	Kolbullekväll	Ransbysäterna	Sysslebäck/Torsby
20	18:00-20:00	Kolbullekväll	Ransbysäterna	Sysslebäck/Torsby
21	11:00-16:00	Småslöjd - lär dig vad en "bar-ros" är och hur den görs	Bergmans, Harsens fäbod	Harsa, Järvsö
21-23	12:00-16:00	Öppen fäbod guidade visningar, försäljning och "gofika"	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik
22	11:00-16:00	Lär dig göra en gädesgård, Spelmusik och valllåtar	Bergmans, Harsens fäbod	Harsa, Järvsö
23	11:00-16:00	Diverse Småslöjd	Bergmans, Harsens fäbod	Harsa, Järvsö
21	11:00-16:00	Fäbodkafé i Mats stuga	Krype fäbod	Skärsås, Söderhamn
22	11:00-17:00	Utmärksmusik, djur, "Gofika" kolbullar	Ransbysäterna	Sysslebäck/Torsby
23		Kulningskurs för nybörjare	Grejsans fäbod Annas vall	Enviken, Falun
24	11:00-18:00	Glödsteckt sill med enbärsdricka	Brudskogens Fäbod, Knutes, Äppelbo	Vansbro
24	18:00-21:00	Kolbullekväll med underhållning	Mittjasvallen, Norsbo	Edsbyn, Ovanåker
24-26		Fäbodläger för barn	Krype fäbod	Skärsås, Söderhamn
25	18:00	Vallmusikkonsert "Fäbodmagi" Fika försäljning	Svabensverk	Ovanåker
26	16:00-19:00	Bekväm buföringsresa i bil, se vidare hemsida	Nysjöns fäbod	Linghed, Falun
27	18:00-20:00	Kolbullekväll	Ransbysäterna	Sysslebäck/Torsby
27		Kulningskurs för nybörjare	Finnbo Skogssamekåta, Bjursås	Falun
27	19:30	Yinyogakväll platsbokning	Grejsans fäbod, Annas vall	Enviken, Falun
27	19:00	Sillkväll Glödsteckt sill m tillbehör, kaffe och kaka	Skallskogs fäbod	Leksand
28	18:30	Fäbodmagi - vallvisor, poesi, kulning, horn och lur	Skogssamekåtan i Finnbo, Bjursås	Falun
28	11:00-16:00	Fäbodkafé i Mats stuga	Krype fäbod	Skärsås, Söderhamn
28-30	12:00-16:00	Öppen fäbod guidade visningar, försäljning och "gofika"	Karl-Töväsens fäbod	Vikarbyn, Rättvik
29	08:00	Slätterdag med lieslätter, hässjning och troligen vallmusik	Hällbergs fäbod	Orsa
29-30		Kurs i kulning, lockrop, vallmusik, m Lovisa Liljeberg	Svedbovallen	Harsa, Järvsö
29		Sätterrunda i Värmland	Flera fäbodvallar	Flera kommuner
30		Sätterrunda i Värmland	Flera fäbodvallar	Flera kommuner
30	14:00	Kvinnornas rike - Bland fäbodguld och björnfrossa!	Svedbovallen	Harsa, Järvsö
30	14:00	Längs små fäbodstigar - Föreställning för barn 4-8 år	Göragården, Hembygdsgården Enviken	Falun
31	18:00-21:00	Kolbullekväll med underhållning	Mittjasvallen, Norsbo	Edsbyn, Ovanåker
31-2 aug		Fäbodläger för barn	Krype fäbod	Skärsås, Söderhamn
31-3 aug		Fäbodkulturkollo för barn 8-13 år fr Torsby	Ransbysäterna	Sysslebäck/Torsby

Fäbodbete. Foto: okänd

Nysäterns fäbod i Härjedalen. Foto: Hällpetters Maria Bergström

<i>Pris</i>	<i>Kontakt</i>	<i>Telefon/mail</i>	<i>Sociala medier/internet</i>
Frivillig entré 150 kr	Lars Mittjas Birgitta Sjölin Tin Gumuns Tin Gumuns	070-57152072 lars.mittjas@telia.com birgitta.sjolinlin@gmail.com 070-232 65 25 070-232 65 25	www.svedbovallen.se www.karltovasensfabod.se www.karltovasensfabod.se
Ej fastställt	Birgitta Sjölin Tin Gumuns Land Örjan Gustafsson	birgitta.sjolinlin@gmail.com 070-232 65 25 070-5667759	www.svedbovallen.se www.karltovasensfabod.se www.landgardens.se
Ej fastställt	Inger Wiklund	sms 070-6555978	FB: Grejsans fäbod, Annas vall
Fri entré	Utmarksmuseet Annika Rudolfsson Alfta Ovanåkers församling	0564-45105 076-1851191	FB: Ransbysatern FB: Fäbodresan www.svenskakyrkan.se/alfta-ovanaker
150 kr	Birgitta Sjölin	birgitta.sjolinlin@gmail.com	www.svedbovallen.se
Frivillig entré	Lars Mittjas	070-57152072	lars.mittjas@telia.com
Fri entré	Anna Kjellin	0703-724 443	www.arterasen.se
Fri entré	Järvsö hembygdsförening	072-3044020	
Fri entré	Järvsö hembygdsförening	072-3044020	
Fri entré	Järvsö hembygdsförening	072-3044021	
Ej fastställt	Inger Wiklund Land Örjan Gustafsson	sms 070-6555978 070-5667759	FB: Grejsans fäbod, Annas vall www.landgardens.se
Fri entré	Utmarksmuseet	0564-45105	FB: Ransbysatern
Fri entré	Utmarksmuseet	0564-45105	FB: Ransbysatern
Fri entré	Järvsö hembygdsförening Tin Gumuns	072-3044022 070-232 65 25	www.karltovasensfabod.se
Fri entré	Järvsö hembygdsförening	072-3044023	
Fri entré	Järvsö hembygdsförening	072-3044024	
Fri entré	Annika Rudolfsson	076-1851191	FB: Fäbodresan
Fri entré	Utmarksmuseet	0564-45105	FB: Ransbysatern
		Kularkraft	www.kularkraft.se
Frivillig entré	Lars Mittjas Annika Rudolfsson	070-57152072 lars.mittjas@telia.com 076-1851191	FB: Fäbodresan
200 kr	Victoria J Törnqvist	0733-688 988	www.victoriainspiration.com
175 kr	Jan Hedberg	070-671 72 22	www.skogsresor.se
Fri entré	Utmarksmuseet	0564-45105	FB: Ransbysatern
980 kr	Karin Kolterud	070-4611290	www.kularkraft.se
Ej fastställt	Inger Wiklund Land Örjan Gustafsson	sms 070-6555978 070-5667759	FB: Grejsans fäbod, Annas vall www.landgardens.se
250 kr	Victoria J Törnqvist Annika Rudolfsson	0733-688 988 076-1851191	www.victoriainspiration.com FB: Fäbodresan
	Tin Gumuns Roland Öjeskog	070-232 65 25 070-245 53 75	www.karltovasensfabod.se
1 450 kr	Birgitta Sjölin Ingela Kåreskog Ingela Kåreskog	birgitta.sjolinlin@gmail.com 070-570 07 58 070-570 07 58	www.svedbovallen.se FB: Sätterrunda i Norra Ny FB: Sätterrunda i Norra Ny
150 kr	Birgitta Sjölin	birgitta.sjolinlin@gmail.com	www.svedbovallen.se
Ej fastställt	Victoria J Törnqvist	0733-688 988	www.viktoriasinspiration.com
Frivillig entré	Lars Mittjas Annika Rudolfsson	070-57152072 lars.mittjas@telia.com 076-1851191	FB: Fäbodresan
Fri entré	Utmarksmuseet	0564-45105	FB: Ransbysatern

Slätteräng.
Foto: Häkan Tunón

Hässja.
Foto: Märta Ohlsson,
Länsstyrelsen Dalarna.

Augusti	Tid	Aktivitet	Plats	Ort/Kommun
2	Ej fastställt	Det svänger på vallen - Jazzmusik	Krype fåbod	Skärså, Söderhamn
Dagligen		Hyr stuga, fåbodbutik, ej mejeri	Prästbodarnas fåbod, Dådran	Enviken, Rättvik
Dagligen		Hyr fåbodstuga	Okbodarna & Håltby	Älvdalen
Dagligen		Öppen fåbod med kreatur och fåbodbutik	Okbodarna & Håltby	Älvdalen
Dagligen		Hyr fåbodstuga	Matsäl, Lima	Malung-Sälén, Älvdalens kommun
Dagligen		Bo på fåbod övernattnig i ladan	Östnårbuan	Hackås, Bergs kommun, Jämtland
Dagligen		Fåbodstig i kulturresevatet, medtag eget fika	Våsbo	Edsbyn, Ovanåker
Dagl Må -Lö	11:00 - 16:00	Öppen fåbod, fika djur och upplevelse	Östnårbuan	Hackås, Bergs kommun, Jämtland
Dagligen tom 13	11:00 - 16:00	Öppen fåbod djur, fåbodfika och försäljning	Svedbovallen	Järvsö, Ljusdal
Dagligen	11:00 - 16:00	Bo på fåbod - Hyr plats på ladan	Östnårbuan	Hackås, Bergs kommun, Jämtland
Dagligen tom 20	(måndagar stängt)	Traditionell öppen fåbod, djur produkter	Flögsjöbergets Fåbod	Vansbro
Dagligen tom 27		Levande fåbod med många djur och enklare kafé	Valdalsbygget i Grövelsjön	Särna-Idre
Dagligen tom 27		Övernattning bokas på Länsstyrelsens hemsida	Valdalsbygget i Grövelsjön	Särna-Idre
2		Vemodig Vallmusik Julia och Oskar Se fb	Krype fåbod	Skärså, Söderhamn
3	19:00	"Anna-Stina Knas-kvinnan i Bränntjärn" föreställning	Östra Grunuberg	Orsa
4	19:00	Sillkväll med underhållning, boka på telefon	Östra Grunuberg	Orsa
4	11:00-16:00	Fåbodkafé i Mats stuga	Krype fåbod	Skärså, Söderhamn
4-6		Kulningskurs med övernattnig på fåbodvall	Svedjebovallen i Hassela	Nordanstig
4-6	12:00-16:00	Öppen fåbod guidade visningar, försäljn och "gofika"	Karl-Tövåsens fåbod	Vikarbyn, Rättvik
7-8		Fåbodyoga med Maria Jensen "Helpension"	Karl-Tövåsens fåbod	Vikarbyn, Rättvik
Vecka 32	07:00-13:00	Fåbodläger platser kvar	Östnårbuan	Hackås, Bergs kommun, Jämtland
8	19:00	Musik på Svedbovallen: Enkelt. Vackert, Öm!	Svedbovallen	Järvsö, Ljusdal
9	Ej fastställt	Skapande slöjd med Inger Markusson	Svedbovallen	Järvsö, Ljusdal
11	11:00-16:00	Fåbodkafé i Mats stuga	Krype fåbod	Skärså, Söderhamn
11-13	12:00-16:00	Öppen fåbod guidade visningar, försäljn och "gofika"	Karl-Tövåsens fåbod	Vikarbyn, Rättvik
11--13		Kulningskurs med övernattnig på fåbodvall	Svedjebovallen i Hassela	Nordanstig
12	12:00-17:00	Kolbulledag	Brudskogens fåbod, Äppelbo	Vansbro
12	11:00-16:00	Ostkurs forts obs anmälan till länsstyrelsen	Krype fåbod	Skärså, Söderhamn
13	11:00-16:00	Ostkurs forts obs anmälan till länsstyrelsen	Krype fåbod	Skärså, Söderhamn
13	14:00	Fåbodgudtjänst	Torpets Fåbod, avt efter Ryggesbovägen	Ovanåker
18	19:00	Sillkväll med underhållning, boka på telefon	Östra Grunuberg	Orsa
18	11:00-16:00	Fåbodkafé i Mats stuga	Krype fåbod	Skärså, Söderhamn
25	19:00	Sillkväll med underhållning, boka på telefon	Östra Grunuberg	Orsa
26	12:00--17:00	Kolbulledag	Brudskogens fåbod, Äppelbo	Vansbro

FÄBODRIKSDAG 15 - 17 SEPTEMBER

Årets fåbodriksdag kommer att hållas i Medelpad, Västernorrlands län och då närmare bestämt i Ånge.

Datumen är satta till den 15 – 17 september. Fredagen är ankomstdag och brukar betyda att vi samlar ihop oss på kvällen och umgås under informella former. Lördag är seminariedag med middag på kvällen och på söndagen besöker vi en fåbod.

Den årliga fåbodriksdagen är verkligen ett trevligt sätt att träffa likasinnade och knyta kontakter. Så, missa inte detta!

Mer info och ett detaljerat program kommer i nästa fåbodtidning men läggs också ut på vår hemsida samt på sociala medier.

Östvallen. Foto Håkan T

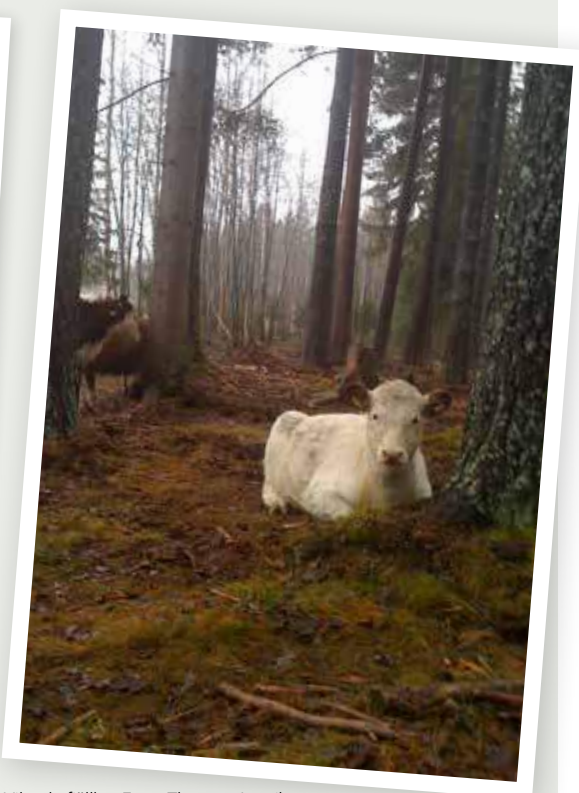
<i>Pris</i>	<i>Kontakt</i>	<i>Telefon/mail</i>	<i>Sociala medier/internet</i>
Ej fastställt	Annika Rudolfsson	76-1851191	FB: Fäbodresan
Ej fastställt	Bertil Johansson	073-5886174	FB: Prästbodarnas fäbod
Ej fastställt	Bertil Johansson	073-5886174	
Ej fastställt	Bertil Johansson	073-5886174	FB: Prästbodarnas fäbod
Fri entré	Ann Eriksson	070-239 58 80 anneriksson64@hotmail.com	
Fri entré	Birgitta Sjölin	0651-34 00 21	www.svedbovallen.se
	Ann Eriksson	070-239 58 80 anneriksson64@hotmail.com	
	Anders/Åke	070-6532579/5626175	
Fri entré	Florin Mihaleica, Camilla Hanning	073-0869793,070-8400425	FB: Valdalsbygget levande fäbod & kafé
	Florin Mihaleica, Camilla Hanning	073-0869793,070-8400425	FB: Valdalsbygget levande fäbod & kafé
Ej fastställt	Annika Rudolfsson	076-1851191	FB: Fäbodresan
	Karl-Gustaf Hedling	076-841 61 21	
	Karl-Gustaf Hedling	076-841 61 21	
	Annika Rudolfsson	076-1851191	FB: Fäbodresan
se hemsida	Maria Östlund	070-222 64 19	www.hammar.info
	Tin Gumuns	070-232 65 25	www.karltovasensfabod.se
	Tin Gumuns	070-232 65 25	www.karltovasensfabod.se
	Ann Eriksson	070 239 58 80 anneriksson64@hotmail.com	
Ej fastställt	Birgitta Sjölin	birgitta.sjolinlin@gmail.com	www.svedbovallen.se
Ej fastställt	Birgitta Sjölin	birgitta.sjolinlin@gmail.com	www.svedbovallen.se
	Annika Rudolfsson	076-1851191	FB: Fäbodresan
	Tin Gumuns	070-232 65 25	www.karltovasensfabod.se
se hemsida	Maria Östlund	070-222 64 19	www.hammar.info
	Annika Rudolfsson	076-1851191	FB: Fäbodresan
	Annika Rudolfsson	076-1851191	FB: Fäbodresan
	Alfta Ovanåkers församling		www.svenskakyrkan.se/alfta-ovanaker
	Karl-Gustaf Hedling	076-841 61 21	
	Annika Rudolfsson	076-1851191	FB: Fäbodresan
	Karl-Gustaf Hedling	076-841 61 21	

Grind på Grejsans fäbod. Foto: Hällpetters Maria Bergström

Granbergets fäbod, Leksand.
Foto: Åsa Pokela, Länsstyrelsen Dalarna

Vilande fjällko. Foto: Thorsten Laxvik

Hanna Alfredsson och Therese Holmstedt från Biosfärområde Voxnadalen på Venåsullen sommaren 2021. Foto: Olle Berglund

Tankar från Tallåsen

Utmarksbruk är grunden för det vi idag känner igen som fäbodbruk.

I alla tider har boskap gått fritt på skogen och livnärt sig på det som människan inte kan ta rätt på och inte kan tillgoda-göra sig. Smart. Idag pågår ett enormt slöseri med fodervärde då allt färre kor rör sig fritt i markerna.

Redaktionen besöker bröderna Tommy och Robert Johnson på Stenspers Gård i Tallåsen utanför Ljusdal. Vi tar en kopp kaffe och låter blicken vila på korna som betar ner mot sjön Växnan medan bröderna berättar om sin verksamhet.

– Farfar flyttade hit 1923 och pappa föddes här 1924. Våra föräldrar hade mjölkkor. De gick bort 1998 och vi tog över gården. Idag har vi ett hundratal djur av rasen Angus på skogsbeta. De går ute året om och kalvarna föds ute. Dödligheten bland kalvar ligger normalt på 10 – 12 procent, vi ligger på fem procent vilket är ett kvitto på att systemet fungerar bra. Efter avskiljningen på hösten har kalvarna tillgång till ligghall. Djuren blir friskare på det här sättet, vi har inga diarréer eller inflammationer i besättningen, uppger Tommy.

MOT FÄBODEN

Vi befinner oss i början av maj och snart skall djuren transporteras till Venåsullen, fäbodstället som hör till gården. Någon traditionell buföring är inte möjlig då stambanan går mitt mellan hemgård och fäbod. Väl på fäboden hålls djuren inhägnade en vecka tills

de betat av vallen och släpps ut på skogen.

Det är stora ytor de rör sig på, cirka 4 000 – 5 000 hektar av bolagsskog, kyrkans mark och privat bondskog. Några rovdjursangrepp har de inte haft och kontakten med markägarna fungerar bra. Korna gör stigar men ställer inte till med skador.

– Vi har ett fantastiskt stöd från grannar och bybor här nere i byn, menar Robert. Ser de till exempel att det är en kalv på gång så hör de av sig. Folk ringer till oss om de ser något avvikande, och det är vi glada för. Bättre de ringer en gång för mycket än en gång för lite. Ibland råkar de ut för att det blir stopp i trafiken, att det står 30 – 40 kor i vägen, men istället för att bli arga så har det hänt att någon sagt ”jag kan tänka mig att köpa en låda kött”.

KÖTTPRODUKTION

Stenspers Gård slaktar 60 – 80 kalvar om året och säljer avsevärda mängder hamburgare som görs på Nacka kött i Stockholm. De levererar också kött till ett flertal krogar.

– Vi säljer galet mycket trots att vi inte kör några annonser och har ingen Facebook. Ryktet sprids från mun till mun, menar Tommy.

En av kunderna är restaurang Torget i Tallåsen som med jämna mellanrum köper ett halvt djur plus att de naturligtvis också serverar den välbekanta Stenspersburgaren.

– Det känns bra, hållbart, helt enkelt. De har lärt sig ta rätt på alla styckningsdetaljer och planerar sin meny efter vad de har i frysbox-en.

Robert och Tommy Johnson tillsammans med drängen Jonatan. Foto: Hällpetters Maria Bergström

Kan det finnas någon konflikt i detta att ni som köttproducenter tjänar pengar samtidigt som marken korna betar på ägs av någon annan?

– Nej, här upplever jag inte någon konflikt eller bitterhet alls över detta. Alla är så glada över att överhuvudtaget se djur gå fritt och ha ett öppet landskap.

NOFENCE

För att ha koll på var djuren är använder sig bröderna av Followit, ett GPS-system som skickar ut signaler varje timme. Men stambanan och trafikerade vägar skapar otrygghet som skulle kunna undvikas med ett system som prövats i Norge under flera år – Nofence. Nofence fungerar så att djurhållaren bestämmer var det digitala stängslet skall vara genom att antingen gå sträckan eller reglera den hemma på kammaren via en display. Djuren utrustas med ett halsband som känner av var gränsen går. Apparaten börjar ge ifrån sig en ljudsignal när djuret närmar sig gränsen för var det får beta. Ju närmare

Hemma på gården i Tallåsen. Foto: Hällpetters Maria Bergström

”staketet” desto högre blir sedan ljudsignalen. Om djuret är riktigt nära och ljudsignalen nått sin översta gräns så börjar Nofence skicka ut svaga elstötar.

– Det skulle kännas skönt att kunna sätta upp en gräns mot järnvägen och vissa bilvägar. En dag kanske vi får höra att korna står mitt inne i Ljusdal. Med Nofence skulle vi ha

vetskap om var de är, kunna söka upp dem och också se om de står still för länge, då kan det ha hänt något och man behöver snabbt ta sig dit. Nu hoppas vi att det snart ska bli möjligt att använda systemet här i Sverige.

Hällpetters Maria Bergström

Vad händer med Nofence?

Ärendet med virtuella stängsel har varit på tapeten länge och från djurhållares sida finns ett starkt intresse för att få testa tekniken.

År 2019 kom SLU:s vetenskapliga råd för djurskydd med ett yttrande ”Vad gäller virtuella stängsel saknas vetenskapliga studier av inlärningsförmåga, stressnivå och välfärd hos de individer som utsätts för många elchocker. Det saknas också studier av långsiktiga effekter av virtuella stängsel i jämförelse med vanliga elstängsel”. Detta ledde till att Jordbruksverket tog beslut på att virtuell stängselteknik inte når upp till svensk djurskyddsnivå och därmed inte är godkänd att användas i Sverige

NY FORSKNING

Det statliga forskningsinstitutet RISE startade 2019 ett projekt om virtuella stängsel. Målet var att undersöka förutsättningarna för att få tekniken godkänd i Sverige samt förmedla kunskap om dess potential och utmaningar. Projektet avslutades 2021 och rapporten Virtuella stängsel för enklare och mer flexibel betesdrift - möjligheter och utmaningar i Sverige finns att ladda ner. Av rapporten framgår att ett flertal forskargrupper i Europa, Australien och Nordamerika under de senaste åren genomfört, är i gång eller planerar för försök med virtuella stängsel. Det kommer således inom en snar framtid att finnas en rad nya forskningsresultat att tillgå. Detta innebär att underlaget som Jordbruksverket grundar sitt beslut på kommer behöva kompletteras med den nya

kunskapen för en ny värdering om tekniken uppfyller svensk djurskyddslagstiftning.

PRAKTISKA FÖRSÖK

Vi ringer upp Lotten Wahlund, industriadoktorand på RISE och den som skrivit rapporten.

Hur går det? undrar vi. Lotten berättar att det förra projektet var mer av en skrivbordsprodukt men att de nu är igång med praktiska försök.

– Redan förra sommaren testade vi virtuella stängsel på både nötkreatur och även på får. Vi hade sju kvigor som gick inom vanliga elstängsel och sju som hägnades in med Nofence. Och senast igår släppte vi ut våra nya försökskossor. I år har vi två grupper med Nofence, sju i den ena och tretton i den i den nya studien som fokuserar på praktiska tillämpningar för naturvårdsskötsel.

Ett problem, menar Lotten, är att det inte finns någon aktuell forskning på hur djur påverkas av vanliga elstängsel, det finns ett fåtal äldre studier från 80-talet och som det är nu används vanliga elstängsel på undantag.

– Vi måste alltså forska på det också. Vad vi nu tittar på i de båda grupperna från sommaren 2022 är till exempel halten av stresshormonet kortisol, vilka nivåer hade djuren innan de släpptes på bete och vad händer under betet. Vi kollar också hur mycket de äter, hur mycket de idisslar, hur mycket de rör sig, var har de varit under dagen. Om de står och trycker i ett hörn eller om de rör sig längs gränsen.

Inom kort släpps en rapport som grundar sig på förra sommarens projekt.

– Till hösten kommer vi att ha mycket mer att berätta. Vi har då hunnit analysera alla data och även hunnit ha ett möte med Jordbruksverket.

Bra, vi bestämmer att höras av senare under året för en uppföljare i något kommande nummer av tidningen.

Hällpetters Maria Bergström

Lotten Wahlund. Foto: RISE

Rapporten *Virtuella stängsel för enklare och mer flexibel betesdrift - möjligheter och utmaningar i Sverige* finns att ladda ner på www.rise.se
Rapport : 2021:66 ISBN: 978-91-89385-56-6

FÄBODBRUKARE PRISAS FÖR SITT MILJÖENGAGEMANG

Både Mora och Orsa kommuner väljer att ge årets miljöpriser till fäbodbrukare. Så gör även Naturskyddsföreningen Dalarna. Stort grattis Yvonne och Roland säger redaktionen och tack för ert gedigna arbete. Grattis också till hela fäbodrörelsen, det här är en fjäder i hatten för oss allihop!

Roland Öjeskog – årets miljöpristagare i Orsa kommun

I år går miljöpriset till eldsjelen Roland Öjeskog. Så här lyder nämndens motivering: *"För sina insatser inom natur- och kulturvård tilldelas Roland Öjeskog 2023 års miljöpris i Orsa kommun. Roland är en eldsjäl som med brinnande engagemang delar med sig av sin kunskap och leder arbetet med att vårda ett antal slätterängar i och omkring Orsa. Han uppmärksammas särskilt för sitt arbete i fäboden Hällberg där hans insatser med föreningen Hällbergs fäbodvänner bidragit till bevarandet av såväl fäbodens byggnader som de så viktiga betesmarkerna och dess flora."*

– Jag är jätteglad, roligt att arbetet med slätter uppmärksammas, säger Roland.

När vi når honom per telefon sitter han i bilen tillsammans med Håkan Rundström, de är på väg mot Skräddar-Djurberga fäbod utanför Skattungbyn för att ta sig en titt på ängarna och planera för en städdag. – Vi har ett femtontal ställen som vi slår med lie, hässjar och får hö att utfodra djuren med innan betet.

Min pappa lärde sig allt om slätter av sin morfar i Värmland på 40-talet, nu lär han sina barnbarn att hässja, det är så fint!

Roland och Håkan är båda medlemmar i föreningen Hällbergs fäbodvänner som, precis som namnet antyder, tar ansvar för driften av Hällbergs fäbod. Föreningen har 65 medlemmar totalt men det är Roland och Håkan som oftast står för det dagliga praktiska arbetet med att ta in djuren på kvällen och släppa ut dem på morgonen.

FÄBODBLOD I SLÄKTEN

Hällbergs fäbod är långfäbod till Hansjö med sex ladugårdar där man var två gårdar om

varje ladugård, inalles fanns där tolv gårdar med djur. Den sista som mjölkade var Anders Jämtpers i början av 90-talet. Roland berättar att där fanns också en Ulla Granström som tog hand om mjölken.

Roland, som fyllde 80 i våras, har fört över fäbodintresset till sina tre döttrar. Mellandottern Maria Månsson berättar: – Min mormor var vallkulla i Blazers fäbod i Älvdalen i början av 1900-talet och kulade ibland för oss när vi var små och gjorde utflykter dit. När jag och min storasyster Kristina var tonåringar sommarjobbade vi flera somrar hos mormors kompisar Märta och Manne på fäboden Torrlid i Älvdalen med att sköta kalvar och kor, kärna smör, ysta ost, och koka messmör. I Torrlid hade de mjölkmaskin kopplad till en gräsklipparmotor, det var ingen ström, så när vi fick förfrågan om att hjälpa till med kor i Hällbergs fäbod fick vi först lära oss att handmjölka hemma hos korna som skulle upp till fäboden sen, för de var bara vana att handmjölkas och det fanns ingen mjölkmaskin i Hällberg. Jag var då 18 och Kristina 21 år. I vuxen ålder har min lillasyster Elisabet och jag börjat kula, vi är med i Kulerskorna i Orsa och vi brukar kula vid Hällbergs fäbodvänner årsmöte och vid slättern i Hällbergs fäbod. Min pappa lärde sig allt om slätter av sin morfar i Värmland på 40-talet, nu lär han sina barnbarn att hässja, det är så fint!

Hällpetters Maria Bergström

Grattis också till Erik Olsson från Mellangården i Klövsjö. Vid Hushållningssällskapets årsmöte i Jämtland Härjedalen tilldelades Erik Lars Trollås stipendium 2023 för sina fjällkor. Han håller liv i sin långfäbod uppe i fjällvärlden där han har traditionell mjölkhantering.

Yvonne – dubbel pristagare

På Kättboåsens fåbodar går Yvonne Smedberg fortfarande omkring och försöker smälta det som hänt.

– Jag är verkligen överraskad, det känns nästan lite överkligt. Först ringde Naturskyddsföreningen och berättade att jag skulle få deras miljöpris. Bara någon dag senare hörde Mora kommun av sig om samma sak. Yvonne är något av en ikon inom fåbodrörelsen. Som tjuugoåring flyttade hon upp på vallen en kall januaridag för mer än fyrtio år sedan. Här har hon sedan levt året runt, fött upp fem barn och aldrig ångrat en dag. När hon kom hit år 1980 var marken skogbeväxt förutom en hektar som var hjälpligt öppen. Bit för bit återtog hon fåbodlandskapet till den miljö vi ser idag med öppna täkter och betande djur. Nu, den fyrtiofjärde sommaren på vallen, kan nog Yvonne känna sig rätt nöjd ...

MOTIVERINGAR

Mora kommuns miljöpris på 10 000 kronor ges nu alltså till Yvonne med följande motivering:

"Det traditionella fåbodbruket har en lång historia i våra bygder. Att kunna bruka och ta tillvara det som fåboden och naturen gav var en överlevnadsfråga för generationerna innan oss. Industrialisering och stordrift har gjort att vi idag bara har ett fåtal fåbodar kvar i Sverige där det bedrivs traditionellt fåbodbruk. Kunskapen om hur man på ett miljövänligt sätt tar hand om de produkter som naturen ger oss är viktig att föra vidare till kommande generationer. Yvonne Smedberg på Kättboåsens fåbod är en av de få som fortfarande bedriver traditionellt fåbodbruk. Yvonne lever sedan ungdomen i princip helt genom självhushåll, bevarar gamla lantraser av mjölkkor, får och höns, odlar gamla sädeslag och baljväxter samt har återupptagit odlings- och betesmark vid fåboden som brukats av hennes släkt under tidigare generationer. Det traditionella fåbodbruket är nominerat som immateriellt kulturarv till UNESCO:s världsarvslista, och Yvonne ska känna en delaktighet i detta och vara stolt över vad hon utträttat under 40 år på sin fåbod."

Naturskyddsföreningen Dalarna ger sitt årliga pris Lyckosparken till Yvonne och skriver så här:

"Till en hängiven fåbodkvinna som genom sitt självhushållande leverne verkar som en sann förebild för ett hållbart liv i samklang med naturen. Hon har återupptagit odlings- och betesmark vid släktfåboden Kättboåsen i Mora kommun och där bevarat lantraser av mjölkkor, får och höns samt odlar gamla sädeslag och baljväxter. Som om inte detta vore nog bevarar

och visar hon sedan fler är tillbaka varje sommar upp fåbodkulturen i Moras skogstrakter med en stor dos tålmod och kunskap. Våra unika natur- och kulturmiljöer behöver fler inspirerande fåbodbrukare som Yvonne!"

– Om jag kan bidra till att inspirera så är jag glad för det. I dessa tider med alla oroligheter nära oss är det än viktigare med självhushåll även på små nivåer. Det finns så mycket kunskap som är på väg att glömmas bort. Människan är så långt bort från verkligheten, sitt ursprung. Det är skrämmande.

Genom dessa två miljöpriser riktas även strålkastaren på fåbodrörelsen och dess värden för biologisk mångfald, självhushållning och ett hållbart leverne.

– Det är bra att fåbodkulturen får uppmärks-

samhet genom det här. Vi är så få och det är viktigt att kunskapen och traditionen bevaras och förs vidare.

RÖJSÅG

Tiotusen kronor från kommunen och två tusen från Naturskyddsföreningen. Toppen! Så vad ska du göra för slantarna frågar vi.

– Jag ska köpa mig en ny röjsåg för pengarna, det var min första tanke. De nya maskinerna är mycket lättare än min gamla och jag blir ju inte yngre och starkare precis. Då kan jag fortsätta hålla markerna öppna och röja det som inte djuren tar.

Husqvarna eller Stihl?

– Jag tror att det blir en Stihl.

Hällpetters Maria Bergström

Yvonne Smedberg. Foto: Hällpetters Maria Bergström

Kättboåsens fåbod. Foto: Hällpetters Maria Bergström

Stöd till natur- och kultur- miljövårdsåtgärder i skogen

Vill du utföra åtgärder i skogen som främjar naturvärden, äldre kulturmiljöer, landskapsbildningen eller rekreation och friluftsliv? Då kan du få kostnadsfri rådgivning och söka Nokås-stöd.

Vid årsstämman i Malung hade vi besök av Skogsstyrelsen, som gav oss matnyttig information om hur man går till väga. Pengar kan sökas för åtgärder som gynnar biologisk mångfald, för våtmarker och vattendrag och för stöd till kulturmiljövård och sociala värden i skogen. Så hur gör man om man har ett objekt som man tror kan komma i fråga för stöd? Vi ställer frågan till Maja Nilsson, skogskonsulent vid Skogsstyrelsen.

– Gå in på vår hemsida och läs på om Nokås. I högerspalten klickar man sedan på ”Anmäl intresse för rådgivning om natur- och kulturvärden”. Där finns ett formulär att fylla i med namn, kontaktuppgifter och kort info om ditt aktuella objekt. Vi tar sedan kontakt med dig och gör upp om en tid när vi kan komma ut och ge dig rådgivning, på plats i skogen. Du får sedan ett rådgivningskvitto som fungerar som underlag för att söka stöd. Kvittot blir en referens i ansökan.

Man kan välja att skicka in Nokås-ansökan utan rådgivning, men rådgivningen kostar ingenting, det är helt gratis.

– Vad rådgivaren tittar på är befintliga naturvärden, möjligheter att förstärka dessa, eller att skapa nya naturvärden. För att beskriva

skogens naturvärden beaktar man ofta olika strukturer, till exempel åldersfördelning bland träden, luckighet i trädskiktet och tillgång på död ved. Vad som skapar en skogs olika strukturer beror på vilken historik som finns för platsen. En historik av skogsbete skapar vissa strukturer, medan återkommande skogsbrand skapar andra strukturer. Vid naturvårdande skötsel vill man ofta ta hänsyn till den historik som hittills format naturvärden i skogen – och basera sin framtida målbild på den. Utöver att förstärka de strukturer som finns kan vi också utgå från att göra åtgärder för att gynna specifika arter.

ÅTGÄRDER OCH KOSTNADER

På hemsidan finns tydligt beskrivet vilka åtgärder som stödet gäller, hur stort stödet är och även schabloner för kostnader. Konkret information som underlättar när man ska lägga upp en budget inför ansökan.

– Viktigt att tänka på är att inte påbörja några åtgärder innan man fått beslut om bidrag. Man får heller inte ut några pengar i förskott. Stödet betalas ut först efter att alla åtgärder är utförda – och på rätt sätt. Vi åker alltså ut i skogen för avsynning innan utbetalning. Ansökan om Nokås kan göras löpande, handläggningstiden varierar något beroende på myndighetens arbetsbelastning.

Hällpetters Maria Bergström

Läs mer på www.skogsstyrelsen.se

Det går framåt

I mars kom ett nytt förslag från Livsmedelsverket rörande ändringar i Livsmedelsverkets föreskrifter om livsmedelshygien. Förbundet svensk fäbodkultur och utmarksbruk (FSF) lämnade följande synpunkter på remissen.

FSF Tillstyrker förslaget och är positiv till att reglerna nu ändras så att fäbodprodukter kan förvaras och lagras på traditionellt sätt även om de tillverkas under den tid då fäbodbrukaren inte vistas på fäboden. Till exempel är träkärl och hyllor av trä och förvaring i jordkällare beprövat och säkert om det hanteras på rätt sätt.

FSF noterar att Livsmedelsverket i sin lagstiftning successivt anpassar och lättar på reglerna för fäbodbrukare. Det är mycket glädjande. En viktig sak som dock för närvarande ställer till stora problem för det traditionella fäbodbruket med få mjölkdjur, är kravet på provtagning av mjölken när djuren hålls på hemgården. Branschen hämtar inte mjölk i dessa små besättningar utan fäbodbrukaren får själv ombesörja provtagning. Med de få laboratorier som finns i kombination med försämrade transporter så kommer provet inte fram till laboratoriet i tid. Kostnaden för provtagningen är dessutom orimlig i förhållande till den lilla mjölmängd som får säljas.

”FSF noterar att Livsmedelsverket i sin lagstiftning successivt anpassar och lättar på reglerna för fäbodbrukare.”

En säker hantering kan åstadkommas minst lika bra på hemgården som på fäbodvallen och FSF önskar se en regeländring så fort som möjligt även på denna punkt. Samma regler som på fäbodvallen bör kunna tillämpas på hemgården. Nuvarande krav hämmar en positiv utveckling på landsbygden. Tillgång till närproducerad mjölk kan ge många positiva ringar på vattnet.

*Peter Helander/Ordförande FSF
Åsa Regnander Dahl/
Styrelseledamot FSF*

Maja Nilsson, Skogsstyrelsen. Foto: Camilla Zilo

Drömmen om en bal

“Vad är väl en bal på slottet,” sa Askungen och suckade ljudligt. Baler och slott i all ära, jag har själv drömmar åt det hållet, det ska jag villigt erkänna. En bal ... tänk vad ljuvligt.

Skillnaden mellan mig och Askungen dock är böjningen. Böjningen? Ja, böjningen. Som gammal svensklärare vet jag att böjningen kan göra en avsevärd skillnad i vårt vackra språk, stavningen likaså. Vad jag drömmer om är inte baler, det är balar och vad gäller slott tar jag hellre slätter alla dagar i veckan. Ge mig doften av nyslaget hö, hässjor i rad, grånade timmerstugor och eld som sprakar i en sotig öppenspis bakom en himmel som aldrig riktigt mörknar. Ge mig skogsstigar som trampats av fötter och klövar i århundraden, kobjällror som klingar i maklig lunk mellan tall och gran och björk. Ge mig ost som ska ystas, smör som ska kärnas och mjölk som ska separeras. Ge mig en plats där tiden stannat långt innan industrialismen och den moderna tekniken svepte in över vårt avlånga land. Ge mig en fåbod.

Detta kanske är en något romantiserad bild av fåbodlivet, det är självklart inte en dans på rosor, det är hårt i många avseenden och innebär dessutom hot från både rovdjur och annat som kan inkräkta på denna idyll. Trots detta törs jag nog ändå säga att jag på inga sätt är ensam om min dröm. Artiklar och berättelser om människor som lämnar staden av olika anledningar blir idag allt vanligare och Sveriges tre största städer har samtliga minskat i befolkningens mängd de senaste åren vilket är ett ganska anmärkningsvärt trenderbrott. Kan det till och med vara så att urbaniseringsnormen efter åtskilliga årtionden äntligen förlorat sitt behårda grepp? Det återstår att se.

Självfallet är det inte alla som är intresserade av att avurbanisera sig så till den vida grad att de blir mer eller mindre självhushållande på en vall under sommartid – en vall som i de flesta fall saknar både elektricitet, rinnande vatten och andra moderna faciliteter. Men i dagens hypersnabba värld, där allt är hastigt föränderligt, där mobiltelefoner utvecklas och förnyas i takt med årstiderna, där AI kommer smygande allt närmare och där ekorrhjulet spinner på i ständigt raskare takt, finns det för många ändå något som lockar och drar i denna enklare livsstil. Enklare kanske inte i det att man har mindre att göra, men enklare på det sätt att man följer med naturens rytm på ett annat sätt, man tillåter sig vara i en tystnad man aldrig finner i en storstad,

känner dofter andra än de människan själv skapat. Det finns länder där stressade och utbrända ordinerar just detta lugn, denna typ av avskärmning.

Kanske är vi människor inte gjorda för för många intryck och ett liv där kraven på oss intensifieras i takt med att råntorna och matpriserna höjs, i takt med att skruvstådet dras åt allt hårdare?

Det är i sådana stunder jag vänder mig mot fåboden, jag hör dess kulande toner viska lockande till mig och jag drömmer mig bort mot de fjärran tider som blott en skärva finns kvar av.

Men så uppstår då det stora dilemma, vad gör man om man liksom jag hyser drömmar om fåbodlivet, men saknar fåbod? Kan man ens göra något? Måste man ha få om man vill ha en fåbod?

Man kan ju åka och bo på en fåbod någon natt eller vecka under sommarhalvåret, det finns de som erbjuder boende för turister. Därutöver kan man ju alltid försöka, för sin egen skull om inte annat, att införliva lite av fåbodens livsstil i sin vardag, att ta vara på allt till exempel, tillåta sig att andas lite, lyssna till naturens takt.

Ja, kanske är det så vi måste göra: låta fåbodens ande sippra ut i resten av samhället, men tills vidare sitter jag kvar här på mitt hemmakontor, stirrar ut genom mitt regn-dränkta fönster, drömmer om mina höbalar och påminner mig själv om att fåbodlivet skulle kunna vara döttrist. Och långtråkigt. Och ... alldeles, alldeles underbart!

OM MIG:

Namn: Jers Kristin Lissel

Ålder: 40 år

Bor: utanför Torsby på en gård som stått tom sedan 1978, tillsammans med sambo, katt och en skock höns
Utbildning: kreativt och professionellt skrivande

Sysselsättning: skriver poesi och prosa, artiklar och krönikor.

Övrigt: brinner för bevarandet av det traditionella, självhushållning, språk och hembakat. Sekreterare för Föreningen Värmlands Säterkultur.

Fjällkor Foto: Thorsten Laxvik

Köp en grön skön tröja och stöd FSF

Passa på, fram till midsommar kan du beställa din fäbod t-shirt och samtidigt stödja en god sak. Svida upp dig i grönt och känn samhörighet med oss som tycker fäbodkulturen är värd att ta ställning för.

Priset är idag 195 kr styck och du som driver din fäbod som företag kan dra av moms, och ta upp tröjan som arbetskläder.

Beställning och tryck sker hos Sjölund's Reklamtryck, Stocksbo – Färila. De ombesörjer även leveransen till dig som kund via vanligt porto (ingår i priset). Vi kan inte ha löpande beställningar, det blir för omfattande hantering. **Sista dag för beställning är måndagen efter midsommar, 26 juni.**

Tröjstorlekar: S, M, L, XL, XXL, XXXL
Barn/Junior: 60, 80, 100, 120, 140, 160 (175 kr/st)

Beställning sker via:
Telefon/SMS **070-311 36 58** eller
e-post: **info@sjolundstryck.nu**

Uppge storlekar och antal samt till vilken adress och person/företag du vill ha din/dina t-shirts levererade. Faktura följer med i leveransen.

Håkan Tunón.
Foto: Hällpetters Maria Bergström

Ingela Käreskog.
Foto: Hällpetters Maria Bergström

Förbundet samlar den svenska fäbodrörelsen och verkar för att bevara, främja och utveckla fäbodarna, fäbodkulturen, fäbodbruket och övrigt utmarksbruk. Vi vill också främja byggnadskultur, kulturarv och traditionell kunskap, samt bibehålla betesrättigheter som resurs och som framtida möjlighet för fäbodbrukare och ägare av jordbruks- och skogsfastigheter. Tillsammans blir vi starkare och kan driva våra intressefrågor bättre. Som medlem får du också den här tidningen i din postlåda och blir uppdaterad om vad som är på gång.

Bli medlem...

Du behöver inte vara aktiv fäbodbrukare för att bli medlem, det räcker med att du har intresse för de frågor som förbundet driver och stöder våra intentioner.

Betala i så fall in avgiften om 300 kronor till Förbundet Svensk Fäbodkultur, du blir då medlem både i förbundet och den eventuella regionala förening du vill tillhöra. Vilka regionala föreningar det finns hittar du på sidan två, längst ner i vänsterspalten. Vill du betala för ytterligare en familjemedlem blir summan 200 kronor högre, alltså totalt 500 kronor.

Betala din avgift till Bg 5243–8538 eller Swisha 123 109 20 22. Enklast scannar du QR-koden här bredvid i swishappen.

Varning! Den som inte betalt sin medlemsavgift för 2023 kommer inte att få fler fäbodtidningar i sin postlåda.